

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД
ДО ОЦІНКИ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВTHEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACH
TO THE ASSESSMENT OF DEVELOPMENT OF REGIONS

УДК 351:332.1

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.84-21>**Пруненко Д.О.**д.е.н., доцент кафедри
транспортних систем і логістики,
Харківський національний університет
міського господарства
імені О. М. Бекетова**Коваленко Л.Б.**к.фіз.-мат.н., доцент кафедри
вищої математики і математичного
моделювання,
Харківський національний університет
міського господарства
імені О. М. Бекетова**Халіл-заде Орхан Халіл огли**докторант кафедри менеджменту
і публічного адміністрування,
Харківський національний університет
міського господарства
імені О. М. Бекетова**Prunenکو Dmytro**O.M. Beketov National University
of Urban Economy in Kharkiv**Kovalenko Liudmyla**O.M. Beketov National University
of Urban Economy in Kharkiv**Orkhan Khalilzade Khalil**O.M. Beketov National University
of Urban Economy in Kharkiv

Визначено, що не сформована кількісна основа для прийняття рішення щодо розвитку регіонів на основі розробленого та застосованого теоретико-методичного підходу. Потребують удосконалення теоретичні положення щодо визначення розвитку регіонів, враховуючи вплив економічних, функціональних, стратегічних, безпекових, потенційних, стейкхолдерних чинників, напрями нормативно-правового забезпечення та особливостей управління на регіональному рівні. Обґрунтовані теоретико-методичні підходи до визначення розвитку регіонів: факторний, системний, функціональний, цілеорієнтований, стратегічний, безпековий, потенційний, стейкхолдерний. Розділяючи положення системного підходу, запропоновано визначення розвитку регіонів на основі формування кількісної основи регіонального розвитку для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Ключові слова: розвиток регіонів, теоретичні положення, теоретико-методичний підхід, оцінка розвитку, інтегральний показник.

It was determined that a quantitative basis for making a decision on the development of regions based on the developed and applied theoretical and methodological approach has not been formed. The theoretical provisions for determining the development of regions need improvement, taking into account the influence of economic, functional, strategic, security, potential, stakeholder factors, directions of regulatory and legal support, and features of management at the regional level. Grounded theoretical and methodological approaches to determining the development of regions: factor, system, functional, goal-oriented, strategic, security, potential, stakeholder. Dividing the provisions of the systemic approach, a definition of the development of regions is proposed, which is characterized by systemic features that ensure the interaction of economic, functional, strategic, security, potential, stakeholder factors on the basis of the formation of a quantitative basis of regional development for the adoption of reasonable management decisions by state institutions regarding the formation of a new, more favorable environment, growth of investment attractiveness, competitiveness and level of living of the population. As a result of the research, a theoretical-methodical approach to the assessment of the level of development of regions was developed and implemented, the application of which made it possible to form a quantitative basis for economic-mathematical modeling and forecasting of indicators of regional development. In addition, the results of the assessment provide opportunities to develop measures to ensure the development of regions. A multi-level system of regional development assessment indicators based on economic, functional, strategic, security, potential, stakeholder, regulatory and management factors is proposed, which allows for the development of a theoretical and methodological approach to the assessment of regional development. A theoretical and methodological approach to the assessment of the development of regions has been developed and implemented, which is based on a set of methods and models, the application of which allows determining an integral indicator for the development of measures to ensure regional development.

Key words: development of regions, theoretical provisions, theoretical and methodological approach, assessment of development, integral indicator.

Постановка проблеми. Сучасний стан функціонування регіонів визначається гальмуванням розвитку, зниженням основних показників, структурними диспропорціями. Спостерігається скорочення рівня взаємодії та ефективності стейкхолдерних відносин, сформовані асиметричні аспекти забезпечення функціонування суб'єктів у різних сферах діяльності. Не сформована кількісна основа для прийняття рішення щодо розвитку регіонів на основі розробленого та застосованого теоретико-методичного підходу.

Слід вказати, що потребують удосконалення теоретичні положення щодо визначення розвитку регіонів, враховуючи вплив економічних, функціональних, стратегічних, безпекових, потенційних, стейкхолдерних чинників, напрями нормативно-правового забезпечення та особливостей управління на регіональному рівні.

Отже, тема дослідження щодо розробки та реалізації теоретико-методичного підходу до оцінки розвитку регіонів є актуальною і має своєчасний характер.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науково-методичних розробках О. Амоша, Е. Блейклі, Н. Божидарнік, Г. Возняк, Б. Заблоцький, А. Мазур, К. Мамонов, І. Ярошенко запропоновано визначення розвитку регіонів [1–8].

Обґрунтовані теоретико-методичні підходи до визначення розвитку регіонів: факторний, системний, функціональний, цілеорієнтований, стратегічний, безпековий, потенційний, стейкхолдерний.

Розділяючи положення системного підходу, запропоновано визначення розвитку регіонів, яке характеризується системними ознаками, що забезпечують взаємодію економічних, функціональних, стратегічних, безпекових, потенційних, стейкхолдерних чинників на основі формування кількісної основи регіонального розвитку для прийняття обґрунтованих управлінських рішень державними інституціями щодо формування нового більш сприятливого середовища, зростання інвестиційної привабливості, конкурентоспроможності та рівня життєдіяльності населення.

Поряд з цим, потребують теоретичного обґрунтування та реалізації практичні напрями розробки

й впровадження теоретико-методичного підходу до оцінки розвитку регіонів.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка та реалізація теоретико-методичного підходу до оцінки розвитку регіонів. У контексті поставленої мети вирішуються завдання:

- розробка теоретико-методичного підходу до оцінки розвитку регіонів;
- реалізація підходу для формування кількісної основи прийняття обґрунтованих рішень у системі розвитку регіонів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для оцінки розвитку регіонів та розробки теоретико-методичного підходу запропонована багаторівнева системи показників. На локальному рівні визначені показники, що характеризують напрями формування та здійснення регіонального розвитку і застосовуються у системі його оцінки.

Представлені показники виокремлені на основі систематизації теоретичних положень, даних Офіційного сайту Державної служби статистики України, узагальнення нормативно-правового забезпечення щодо регіонального розвитку й здійснення державного управління.

На узагальнюючому рівні для оцінки економічних, функціональних, стратегічних, безпекових, потенційних, стейкхолдерних чинників, показників рівнів формування та застосування нормативно-правового забезпечення управління розвитком регіонів й формування та функціонування управлінської структури державного управління регіональним розвитком побудовані відповідні моделі.

Розроблена багаторівнева система показників оцінки розвитку регіонів, яка складається із трьох рівнів: локального, узагальнюючого, інтегрального. На локальному рівні показники згруповані на основі застосування методу оцінки (експертний або аналітичний) та за об'єктом оцінки у розрізі регіонів або локальних показників.

На узагальнюючому рівні визначаються узагальнюючі чинники із застосуванням методу середньої геометричної. На інтегральному рівні визначається інтегральний показник розвитку із використанням вагових коефіцієнтів взаємного впливу узагальнюючих чинників регіонального розвитку.

Для розробки та реалізації теоретико-методичного підходу застосовується сукупність взаємопов'язаних етапів:

- формування й застосування інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку регіонів; виокремлення локальних, узагальнюючих, інтегрального чинників регіонального розвитку;
- побудова багаторівневої системи показників; характеристика критеріїв оцінки локальних чинників;
- оцінка локальних чинників розвитку регіонів;
- побудова моделі оцінки узагальнюючих чинників;
- оцінка узагальнюючих показників;

– побудова моделі визначення інтегрального чинника регіонального розвитку;

- визначення вагових коефіцієнтів;
- оцінка інтегрального показника розвитку регіонів;
- інтерпретація отриманих результатів.

Характеристика критеріїв оцінки локальних чинників базується на визначенні балів оцінки, які варіюються від 0 до 10 та рівнів відповідності.

Представлені критерії дозволяють створити основу для оцінки локальних показників групою визначених експертів.

Оцінка локальних чинників розвитку регіонів здійснюється із застосуванням експертних і аналітичних методів.

На основі представлених чинників побудовані моделі визначення узагальнюючих показників із використанням методу середньої геометричної. У цьому контексті слід відзначити, що застосування визначеного методу дозволяє отримати більш чіткі та повні результати оцінки, навіть порівняно із методом середньої арифметичної, ускладнення використання цього методу нівелюється можливостями програмного комплексу Excel.

Застосування методу середньої геометричної дозволяє врахувати вплив економічних, функціональних, стратегічних, безпекових, потенційних, стейкхолдерних, чинників формування та застосування нормативно-правового забезпечення управління розвитком регіонів і формування та функціонування управлінської структури державного управління.

Отже, у результаті запропонованих моделей здійснюється оцінка узагальнюючих чинників регіонального розвитку.

Побудована модель визначення інтегрального показника враховує узагальнюючі чинники та вагові коефіцієнти, які оцінюються із застосуванням методу аналізу ієрархій.

Результати інтегральної оцінки розвитку регіонів дозволяють здійснити інтерпретацію та виявити особливості регіонального розвитку.

Побудована схема розробки та реалізації теоретико-методичного підходу до оцінки рівня розвитку регіонів рис. 1.

Застосовуючи метод аналізу ієрархій, визначені вагові коефіцієнти: $k_{DR1} = 0,025$; $k_{DR2} = 0,075$; $k_{DR3} = 0,125$; $k_{DR4} = 0,175$; $k_{DR5} = 0,175$; $k_{DR6} = 0,175$; $k_{DR7} = 0,125$; $k_{DR8} = 0,125$.

Результати оцінки узагальнюючих показників розвитку регіонів з урахуванням вагових коефіцієнтів представлені у табл. 1.

Результати оцінки інтегрального показника (табл. 2) свідчать про низький або несуттєвий рівень забезпечення розвитку у регіонах: Донецький; Луганський; Херсонський. Це обумовлено негативним впливом економічних і функціональних напрямів функціонування регіонів, низький рівень реалізації стратегічних програм і планів, зниження

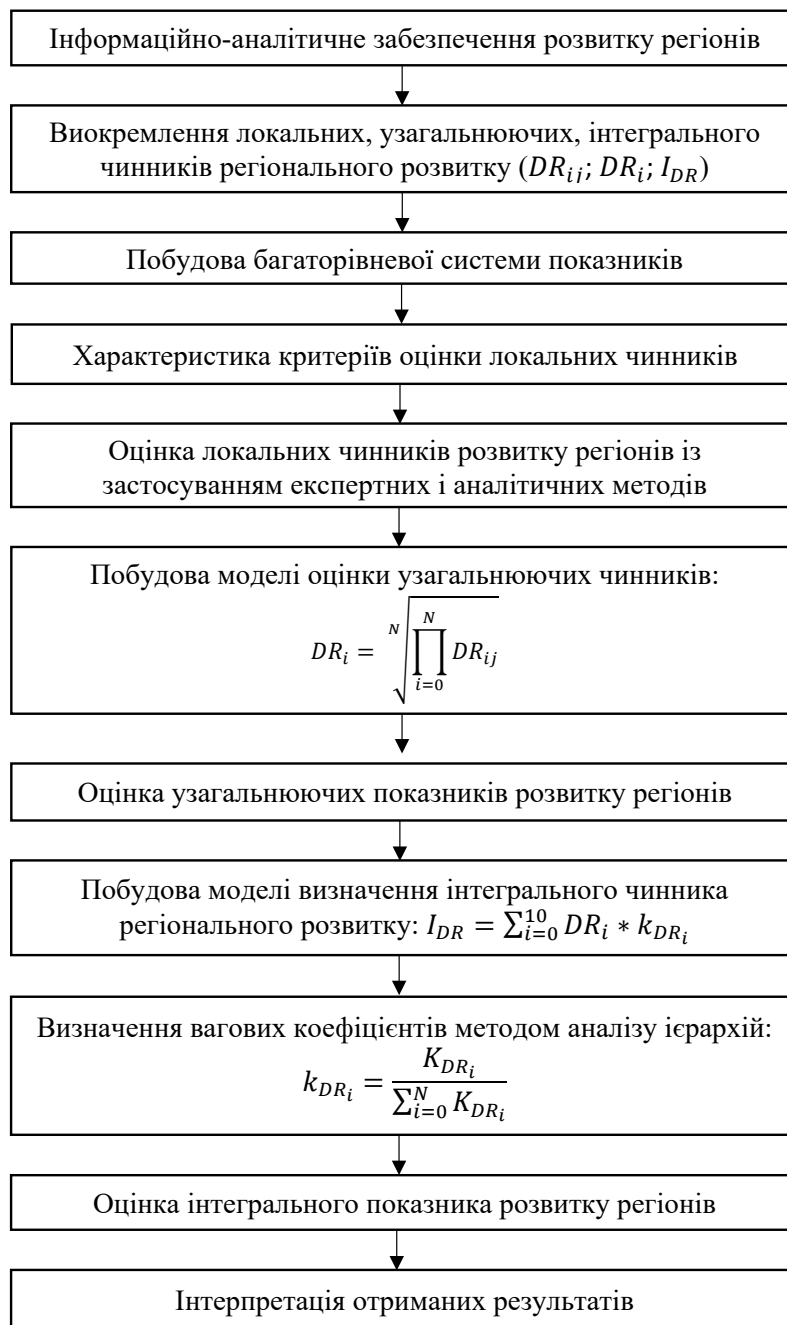

Рис. 1. Схема розробки та реалізації теоретико-методичного підходу до оцінки рівня розвитку регіонів

Джерело: сформовано авторами на основі дослідження

безпекових та потенційних параметрів, рівня взаємодії стейкхолдерів, напрямів формування та застосування нормативно-правового забезпечення управління розвитком регіонів і формування та функціонування управлінської структури державного управління регіональним розвитком.

На функціонування представлених регіонів в значній мірі впливають наслідки агресії РФ порівняно з іншими суб'єктами регіонального розвитку.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, у результаті дослідження розроблено та реалізо-

вано теоретико-методичний підхід до оцінки рівня розвитку регіонів, застосування якого дозволило сформувати кількісне підґрунтя економіко-математичного моделювання та прогнозування показників розвитку регіонів. Крім того, результати оцінки надають можливості розробити заходи забезпечення розвитку регіонів.

Запропонована багаторівнева система показників оцінки розвитку регіонів на основі економічних, функціональних, стратегічних, безпекових, потенційних, стейкхолдерних, нормативно-право-

Таблиця 1

Результати оцінки узагальнюючих показників розвитку регіонів з урахуванням вагових коефіцієнтів, відн. од.

Регіони	Значення показників							
	DR ₁	DR ₂	DR ₃	DR ₄	DR ₅	DR ₆	DR ₇	DR ₈
Вінницький	0,035	0,118	0,441	0,755	0,749	0,804	0,5	0,461
Волинський	0,033	0,11	0,422	0,695	0,601	0,713	0,478	0,452
Дніпропетровський	0,032	0,113	0,446	0,745	0,716	0,756	0,501	0,463
Донецький	0,026	0,105	0,378	0,286	0,202	0,259	0,387	0,426
Житомирський	0,035	0,108	0,427	0,757	0,632	0,712	0,484	0,457
Закарпатський	0,033	0,114	0,426	0,81	0,666	0,686	0,48	0,458
Запорізький	0,032	0,117	0,417	0,513	0,481	0,551	0,459	0,452
Івано-Франківський	0,033	0,134	0,435	0,818	0,658	0,792	0,478	0,459
Київський	0,033	0,108	0,468	0,85	0,798	0,887	0,496	0,467
Кіровоградський	0,033	0,118	0,421	0,803	0,624	0,737	0,480	0,454
Луганський	0,026	0,109	0,294	0,058	0,017	0,059	0,279	0,375
Львівський	0,035	0,115	0,449	0,862	0,701	0,836	0,495	0,465
Миколаївський	0,032	0,119	0,416	0,665	0,566	0,610	0,481	0,457
Одеський	0,035	0,114	0,431	0,8	0,625	0,723	0,486	0,462
Полтавський	0,032	0,113	0,435	0,844	0,668	0,832	0,486	0,463
Рівненський	0,034	0,109	0,43	0,798	0,608	0,771	0,486	0,460
Сумський	0,032	0,122	0,43	0,736	0,561	0,712	0,481	0,457
Тернопільський	0,035	0,126	0,436	0,839	0,687	0,857	0,488	0,46
Харківський	0,031	0,11	0,434	0,725	0,598	0,797	0,486	0,461
Херсонський	0,027	0,115	0,37	0,414	0,236	0,383	0,433	0,444
Хмельницький	0,034	0,11	0,434	0,815	0,653	0,839	0,478	0,460
Черкаський	0,034	0,12	0,423	0,811	0,633	0,801	0,481	0,460
Чернівецький	0,035	0,118	0,427	0,825	0,658	0,801	0,483	0,459
Чернігівський	0,032	0,121	0,414	0,747	0,571	0,714	0,484	0,457

Джерело: сформовано авторами на основі дослідження

Таблиця 2

Результати оцінки інтегрального показника розвитку регіонів, відн. од.

Регіони	Значення інтегрального показника	Регіони	Значення інтегрального показника
Вінницький	3,863	Миколаївський	3,347
Волинський	3,505	Одеський	3,676
Дніпропетровський	3,772	Полтавський	3,873
Донецький	2,069	Рівненський	3,695
Житомирський	3,612	Сумський	3,532
Закарпатський	3,674	Тернопільський	3,928
Запорізький	3,022	Харківський	3,641
Івано-Франківський	3,808	Херсонський	2,423
Київський	4,108	Хмельницький	3,824
Кіровоградський	3,669	Черкаський	3,764
Луганський	1,216	Чернівецький	3,806
Львівський	3,958	Чернігівський	3,541

Джерело: сформовано авторами на основі дослідження

вих і управлінських чинників, яка дозволяє розробити теоретико-методичний підхід до оцінки регіонального розвитку.

Розроблено й реалізовано теоретико-методичний підхід до оцінки розвитку регіонів, який базується на сукупності методів і моделей, застосування яких дозволяє визначити інтегральний показник для розробки заходів забезпечення регіонального розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Новікова О.Ф., Амоша О.І. Сталій розвиток промислового регіону: соціальні аспекти : монографія. Донецьк, 2012. 534 с.
2. Блейкли Е. Дж. Планування місцевого економічного розвитку. Л. : Літопис, 2002. 80 с.
3. Божидарнік Н.В. Регіональна асиметрія в Європейському Союзі та механізми її регулювання : дис. ... к.е.н. : 08.05.01. Луцьк, 2005.
4. Возняк Г.В. Регіональний розвиток: сутність і методологічна основа. *Регіональна економіка*. 2015. № 3. С. 34–43.
5. Заблоцький Б.Ф. Регіональна економіка : навч. посіб. Львів : Новий світ-2000, 2007. 548 с.
6. Мазур А.Б. Узагальнення та аналіз показників економічного розвитку регіонів України. *Регіональна економіка. Бізнес Інформ*. 2018. № 5. С. 80–85.
7. Мамонов К.А. Стейкхолдерно-орієнтований підхід в управлінні капіталом бренду будівельних корпоративних підприємств : монографія. Харків, 2012. 249 с.
8. Ярошенко І.В. Аналіз соціально-економічного розвитку проблемних регіонів країн Європейського Союзу. *Проблеми економіки*. 2014. № 3. С. 45–53.

REFERENCES:

1. Novikova O.F., Amosha O.I. (2012) Stalyi rozvytok promyslovoho rehionu: sotsialni aspekty [Sustainable development of the industrial region: social aspects]: monohrafiia. Donetsk, 534.
2. Bleykli E. Dzh. (2002) Planuvannia mistsevoho ekonomichnoho rozvytku [Planning of local economic development]. L.: Litopys, 80.
3. Bozhydarnik N.V. (2005) Rehionalna asymetriia v Yevropeyskomu Soiuzi ta mekhanizmy ii rehuliuvan- nia [Regional asymmetry in the European Union and mechanisms of its regulation] (PhD Thesis), Lutsk.
4. Vozniak H.V. (2015) Rehionalnyy rozvytok: sut- nist i metodolohichna osnova [Regional development: essence and methodological basis]. *Rehionalna eko- nomika*, 3, 34–43.
5. Zablotskyy B.F. (2007) Rehionalna ekonomika [Regional economy]: navch. posib. Lviv: Novyy svit- 2000, 548.
6. Mazur A.B. (2018) Uzahalnennia ta analiz poka- znykiv ekonomichnoho rozvytku rehioniv Ukrainy [Generalization and analysis of indicators of economic development of the regions of Ukraine]. *Rehionalna ekonomika. Biznes Inform*. 5, 80–85.
7. Mamonov K.A. (2012) Steykhholderno-orien- tovanyy pidkhid v upravlinni kapitalom brendu budi- velnykh korporatyvnykh pidpriemstv [Stakeholder- oriented approach in the management of brand capital of construction corporate enterprises]: monohrafiia. Kharkiv, 249.
8. Yaroshenko I.V. (2014) Analiz sotsialno-ekonomi- chnoho rozvytku problemnykh rehioniv krain Yevropey- skoho Soiuzu [Analysis of the socio-economic develop- ment of problem regions of the countries of the European Union]. *Problemy ekonomiky*, 3, 45–53.